

N:o 28.

Af herr **Mankell**, *angående nedsättning eller villkorligt beviljande af det utaf Kongl. Maj:t begärda extra anslag till värnpligtiges inskrifning och redovisning m. m.*

Uti § 11 af 1885 års värnpligtslag stadgas, att riket, för de värnpligtiges inskrifning, skall indelas i inskrifnings-, bataljons-, kompani- och afdelningsområden, samt att för hvarje område skall förordnas en befälhafvare.

Uti § 38 af samma värnpligtslag stadgas:

att befälhafvarne inom inskrifnings-, bataljons- och kompaniområdena *under fredstid* äro befälhafvare äfven för landstormen inom motsvarande områden;

att befälhafvarne för afdelningsområdena förordnas af fördelningsgeneralen;

att afdelningsbefälhafvarne ega att utse behöfligt underbefäl; och

att *under krig* Konungen förordnar befälhafvare för de större afdelningar af landstormen, som då bildas.

I dessa föreskrifter möter till en början den besynnerliga omständigheten, att för krigstid blott den bestämmelsen finnes, att Konungen förordnar befälhafvare för de större afdelningar af landstormen, som då bildas. Men hvilka i krigstid skola vara befälhafvare för inskrifnings-, bataljons-, kompani- och afdelningsområdena, äfvensom utse underbefäl, det får man icke veta.

Deremot bestämmes noga, huru allt detta landstormsbefäl skall tillsättas i fredstid — en bestämmelse som måste förefalla så mycket obehöfligare, som landstormen enligt § 36 af värnpligtslagen endast kan uppåddas under

krig och till hemortens försvar samt sålunda i fredstid icke ens till mönstringar eller öfningar, hvadan landstormsbefälet icke såsom sådant i fred synes hafva något annat att beställa än rullföringen öfver landstormsklasserna.

Imellertid vore saken afhjelpat, om man finge antaga, att det i fred tillsätta inskrifningsbefälet äfven i krig finge öfvertaga befälet öfver landstormen.

Men detta skulle till större delen omöjliggöras genom antagandet af Kongl. Maj:ts vid 1886 års riksdag framlagda förslag, enligt hvilket inskrifningsväsendet och rullföringen borde öfvertagas af det *ordinarie* befälet, hvilket då förmodligen skulle fungera såsom befäl för inskrifnings-, bataljons- och kompaniechefsområdena, under det blott för afdelningsområdena afsåges särskildt befäl till möjligast ringa antal, hvilket befäl dessutom, fastän sannolikt sjelf, att döma af dess låga arfvoden (250 kronor), underbefäl, det oaktadt skulle anställa annat underbefäl.

Följden häraf blefve, att vid inträffande mobilisering och krig, då det ordinarie befälet måste upprycka från regementenas ståndorter, landstormens inskrifnings- (regements-), bataljons- och kompaniområdena miste sina befälhafvare samt att sådana blott till ringa antal återstodo för afdelningsområdena, oberäknadt de befälhafvare för större afdelningar af landstormen (i län eller militärdistrikt?), som Konungen då kunde finna för godt att förordna.

Detta vill med andra ord säga, att den i fred, enligt värnpligtslagen påbjudna, och för lokalförsvaret så nödvändiga landstormsorganisationen i krig skulle alldeles sönderbrytas.

Men icke nog härmed. I följd af nyssnämnda anordning skulle äfven inskrifningsväsendet och rullföringen rubbas och nästan omöjliggöras, just då det bäst behöfdes, nemligen då det efter härens mobilisering blefve fråga om att uppkalla, mönstra och ordna de beväringss- eller landstormsklasser, som efter hvarandra eller i de olika orterna samtidigt kunde uppådas. Ty för detta ändamål funnes då blott det otillräckliga antalet afdelningschefer af lägre grad att tillgå.

Man kan visserligen inse och lemna erkännande åt det motiv af sparsamhet, som sannolikt vägledde regeringen och krigsstyrelsen vid framläggandet af 1886 års anordning. Men säkert är att en så väsentlig del af försvaret, som landstormen, derigenom på ett betänkligt sätt åsidosattes, för att icke tala om den särdeles under krig nödvändiga ordningen för de värnpliktige.

Om det blott varit regeringens mening att på interimistiskt sätt ordna inskrifningsväsendet och rullföringen genom att tills vidare uppdraga desamma åt det ordinarie befälet, då skulle man möjligen kunnat gilla dess ofvannämnda anordning. Men att så ej varit fallet, det kan man sluta deraf, att det ordinarie befälet icke allenast erhållit särskild ersättning för uppdraget, utan äfven med densamma förbundits ett nytt ordnande af löneväsendet och af tjänstgöringen på roten, hvarjemte anslaget för dessa ändamål var afsedt att uppföras på ordinarie stat.

Lyckligtvis har denna fråga ännu icke definitivt blifvit löst, emedan sistlidne Riksdag, på statsutskottets tillstyrkan, vägrade att ingå i pröfning af regeringens förslag till ändringar i gällande aflöningsstater samt blott beviljade ett extra anslag af 150,000 kronor för tillämpning under år 1887 af den nya värnpligtslagens föreskrifter angående de värnpligtiges inskrifning, redovisning och så vidare. Och vid innevarande riksdag har ej heller af regeringen ifrågasatts, att anslaget skulle utgå i annan form, till annat belopp eller för annat ändamål, än hvad sistlidne Riksdag beslöt.

Frågan står således ännu öppen. Och dervid förekommer till en början det spørsmålet, huruvida det ordinarie befälet kan vara berättigadt till en särskild ersättning för den ökade tjänstgöring, som skulle åläggas desamma genom besväret med rullföringen.

Enligt min åsigt kan detta svårligen vara fallet. Huru man än vill tyda ordalagen af vilkoren för 1875 års lönereglering, tror jag att man näppeligen, utan en mycket hårdragen advokatur, skall kunna bevisa nämnde berättigande. Visserligen heter det i Riksdagens beslut, »att den löntagare vid krigsmakten till lands, hvilken å ny stat ingått, skall vara skyldig att underkasta sig de förändringar i tjänstgöringsskyldighet och aflöningsförmåner, *hvilka en omorganisation af landtförsvaret kan göra erforderliga.*» Och i följd deraf har man velat påstå att, som ingen omorganisation af landtförsvaret egt rum, löntagarne ej skulle kunna åläggas ökad tjänstgöringsskyldighet.

Härvid är dock att anmärka, att en organisation af landtförsvaret år 1875 ansågs nära förestående, hvars tjänstgöringsskyldighet skulle blifvit flere gånger större, än den jemförelsevis obetydliga tillökning, som nu skulle uppstå genom rullföringen. Med afseende på denna utsträckta tjänstgöring bestämdes de nya lönerna och pensionerna till ett belopp, som ingalunda motsvarades af den relativt ringa tjänstgöring, hvilken sedan dess egt rum, emedan ingen omorganisation blifvit af. Det kan följaktligen ingalunda kallas en öfverdrifven fordran, om man begär, att det nuvarande be-

fälet utan särskild ersättning skall öfvertaga det med rullföringen förenade besväret.

Då 1875 års förslag till ombildning af landtförsvaret, liksom alla sedermera följande, förkastats, hafva löntagarne vid krigsmakten till lands, äfven om sådant icke uttryckligen blifvit framhållet, sjelfskrifvet kommit i alldeles samma ställning, som alla öfriga löntagare, hvilka ingått på nya lönestater med vilkor att underkasta sig de förändringar i tjenstgöringsskyldighet och aflöningsförmåner, som kunna ifrågakomma.

I öfrigt förlorar nämnda förbehåll, angående en omorganisation af landtförsvaret, mycket af sin vikt, om man erinrar sig, att i sjelfva verket en ombildning af landtförsvaret redan börjat och fortfarande kommer att genomföras, i den mån 1883 års system för rekrytering och utbildning af stamtruppen, jemte en ny värnpligtslags bestämmelser, tillämpas, icke allenast vid värfvade armén, utan äfven — efter hvad förebådats — vid den indelta.

Hvad slutligen beträffar det inkast, som äfven hörts, att en militärisk tjensteman icke skulle vara skyldig att underkasta sig den civila tjenstgöring, som skulle ligga i rullföringen, torde detsamma så mycket mindre kunna tillmätas någon betydelse, som nästan all militärisk tjenstgöring, hvilken icke försiggår på fältet, i mer eller mindre grad är genomväfd af civila sysselsättningar.

Att flertalet representanter vid 1886 års riksdag delade den åsigten att det ordinarie befälet utan särskild ersättning vore skyldigt att underkasta sig besväret med rullföringen, ådagaläggas för öfrigt så väl genom de vid frågans behandling i kamrarnes förefallande öfverläggningarne, som isynnerhet genom den första omröstningen, då i Första Kammaren 44 röster mot 64 och i den Andra 153 röster mot 40, eller tillsammans 197 mot 104, till och med vägrade bifall till det af statsutskottet på ofvan nämnda sätt formulerade anslaget af 150,000 kronor. Och om detta anslag äfven, i följd af förhållanden, som jag här ej vill närmare vidröra, vid gemensam omröstning beviljades med tillsammans 169 röster mot 169 och den förseglade sedelns tillhjälp, så kan häri svårligen sägas ligga något bevis för Riksdagens benägenhet att godkänna de obefogade anspråken.

Den öfvervägande åsigten torde således kunna anses vara, att arméns löntagare utan särskild ersättning böra vara skyldige att underkasta sig den ökade tjenstgöring, som kan vara föranledd genom den med nya värnpligtslagens antagande förbundna rullföringen i fred. Men härmed är ingalunda frågan löst angående rullföringen efter arméns mobilisering och under krig, samt ännu

mindre angående landstormens förseende med nödigt befäl, för hvilket de nu afsedda fåtaliga afdelningsbefälhafvarne ingalunda lära vara tillräckliga.

Detta skulle hafva kunnat ske, om värnpligtslagen innehållit den enkla bestämmelsen, att befälhafvare för inskrifningsområdena af de fyra kategorierna äfven i krig skolat vara befälhafvare för motsvarande landstormsafdelningar, och om arméns reservbefäl i öfverensstämmelse med denna grundsats sålunda blifvit organiseradt, att det vid krigsfall kunnat öfvertaga både rullföringen och befälet öfver landstormen. Men sådant har icke skett och lär ej heller nu kunna ske utan en ändring uti värnpligtslagens bestämmelser.

Hvad som deremot kan ske, är att de anslag, som af Riksdagen beviljas för rullväsendet, innan denna frågas definitiva ordnande uteslutande användes till en börjande organisering af det inskrifningsbefäl, som tillika i krig skall vara landstormsbefäl, samt icke disponeras för det ordinarie befälet.

Om det öfver hufvud är allvar med försvarsväsendet, och detsamma icke allenast skall vara afsedt för fredliga ändamål, kan icke den roll nog högt uppskattas, som vid landets försvar bör öfvertagas af landstormen, ett öfverallt befintligt lokalförsvär, särdeles med afseende på den svaghet i styrka och sammansättning, som en armé i ett folkfattigt land med jemförelsevis ringa tillgångar måste anses innehafva.

När Riksdagen år 1885 beslöt en bättre ordning i afseende på de värnpligtiges kontroll, var den säkerligen beredd att äfven åtaga sig de der-till erforderliga kostnaderna. Och hade regeringens förslag i högre grad, än som sedermera visade sig vara fallet, gått i den riktningen, att dessa kostnader afsett ordnandet af inskrifningsväsendet och rullföringen i *öfverensstämmelse med* landstormens bättre organiserande och förseende med behöfligt befäl, hvilket tydligen ligger i värnpligtslagens andemening, om än ordalagen äro oklara, så hade Riksdagen sannolikt icke vägrat sitt bifall till dessa kostnaders beviljande. Ett stort mål hade härigenom varit vunnet och landets försvarsförmåga i icke ringa mån blifvit ökad.

Men hvad Riksdagen icke väntade, var att tillfället skulle begagnas att, låt vara af en i så fall missriktad sparsamhet, åt arméns löntagare bereda ett oberättigadt lönetillägg, under det frågan om landstormens ordnande i det närmaste åsidosattes.

Såsom representant och f. d. fackman har jag ansett mig skyldig att vid dessa omständigheter fästa Riksdagens uppmärksamhet. Af mig kan likväl näppeligen fordras, att jag skall framlägga ett förslag till landstor-

mens ordnande i öfverensstämmelse med inskrifningsväsendet. Äfven förslag till de förändringar i värnpligtslagens ordalydelse, som härför vore nödvändige, torde lämpligast böra komma från regeringen.

Men hvad som i denna fråga för närvarande kan göras, är att intet anslag under någon slags form beviljas till ersättning åt landtförsvarets ordinarie löntagare för rullföringen, utan att alla medel, som af Riksdagen kunna anslås till inskrifningsväsendets upprätthållande, uteslutande användas för *deras* räkning, hvilka, vid detsamma anstälde, tillika i krig skola tjenstgöra som befäl för landstormen. Då detta, enligt regeringens år 1886 framlagda förslag, blott är fallet med de 50,000 kronor, som skulle anslås till arfvoden åt afdelningscheferna, borde man egentligen inskränka sig till detta belopp. Men då jag ej vill motsätta mig beviljandet af det högre belopp för samma ändamål, som Riksdagen, under förutsättning af inskrifnings- och landstormsväsendets utbildning i ofvan antydda riktning, möjligen kan finnas benägen att anslå, ber jag att, på grund af hvad sålunda blifvit anfördt, på följande sätt alternativt få formulera mitt yrkande, nemligen,

att Riksdagen ettdera af det anslag på 150,000 kronor, som på extra stat blifvit äskadt för tillämpning under år 1888 af den nya värnpligtslagens föreskrifter i fråga om de värnpligtiges inskrifning och redovisning, icke måtte bevilja mer än de 50,000, som i 1886 års proposition voro afsedda åt de så kallade afdelningsbefälhafvarne;

eller också att, om ett högre belopp beviljas, detta måtte ske med det vilkoret, att detsamma uteslutande användes för det inskrifningsbefäl, som tillika i krigstid skall vara landstormsbefäl.

Om remiss till statsutskottet anhålles.

Stockholm den 28 januari 1887.

J. Mankell.